

המלחמה על הלגיונות

(שילובי קטעים מחוך ספרו «Weltrevolution»)

אחרי המושבה הצ'כית בפאריס, שהופיעה לראשונה, הגישו הצ'כים שבמוסקוה (ברביעי באוגוסט 1914) לממשלה הצעה להקים לגיון צ'כוסלובקי; הדבר היה יום אחד לפני שאוסטריה הכריזה מלחמה על רוסיה. בסוף אוגוסט החל הלגיון הצ'כוסלובקי להתארגן. בסוף אוקטובר נחלצה ה"דרוז'ינה" — שם שנתאזרה בלגיון ה"רוסי" — לחזית.

השלטונות אישרו לצ'כים שברוסיה, בתור אורחי-מדינה רוסיים, את דבר הקמת הדרוז'ינה, שהיוותה חלק של הצבא הרוסי; אולם משהתחילו לבוא אליה גם שבויים, קם אי-שיון פוליטי בין חברי הדרוז'ינה, שהיו אז ימים רוסיים, ובין אנשינו אנו. קצינים רבים חיוו דעתם נגד האזרחים הבלתי-רוסיים. אולם לאחר ההתגברות על הקשיים שמצד השלטונות, אושר גיוסם של שבויים "מהימנים", והללו היוו עד מהרה את הרוב.

ה"דרוז'ינה החדשה" קמה בראשית 1915 ליד טרנופול עם כניסתם של שבויים. הממשלה דרשה, שהשבויים יגישו בקשות לקבל נתינות רוסית, ושחבר הקצינים יהיה מורכב מרוסים, לפחות בשליש.

הממשלה שאפה לרכוש מבין אנשינו צבא רוסי נאמן; מלבד זאת קבעו שלטונות-הצבא, וביחוד המטה הראשי, כבר בהתחלה תפקיד בלתי צבאי, אלא פוליטי, בשביל הדרוז'ינה. עם כיבוש אוסטריה צריכה היתה הדרוז'ינה להיות קורפוס של תעמלנים, אשר יקל על הרוסים את דבר הכיבוש בקרב החושבים. האופי הבלתי צבאי של הדרוז'ינה נחתם באופן רשמי גם ע"י זה, שלא תבעו ממנה אותה המשמעת כמו מן הצבא; היא נתבעה למשמעת רק כדי יכולת להגיע בסדר למקום המיועד לה לפעולת-התעמולה.

התפתחות הענינים היא שגרמה לכך, שהדרוז'ינה שימשה למטרות של ריכוז אינפורמציה צבאית והשגתה; הדבר בא בהשפעת זריותם, השכלתם וידיעת הלשונות של בחוריהם. על אף התנגדותם של שלטונות הצבא ושל קצינים רוסיים רבים, רכשו להם חברי הדרוז'ינה את אהדתם של רדקו דמיטרוב*, ברוסילוב ומפקדים אחרים וקיימו בידם את השירות האמורי מובן מאליו, שהדרוז'ינה נתפורה ע"י כך לחזית ארוכה ולא יכלה להתבלט כיחידה שלמה.

* *

לא אבוא לתאר את הסבל של החיילים הצ'כים הראשונים שלנו, אף לא את הזלזולים והאכזבות מצד הרוסים וגם מצד הצ'כים, שנתנסו בהם. אולם הם החזיקו מעמד ולא אבהו להם הרגשתם הסלבית ואף לא אהדתם לרוסים, וראשית כל לחיילי-האכר הרוסי. לעומת זה התיחסו בספקנות לקצינים הרוסים.

הממשלה הרוסית ושלטונות הצבא לא איוו צבא צ'כוסלובקי ניכר. מתוך הכל הזכור כי שלטונות-הצבא לא רצו במבנה-צבא גדול מחיילים זרים. אף על פי כן עלה הדבר ליצון מן הדרוז'ינה, בינואר 1916, גדוד קלעים צ'כוסלובקי ולהשיג במאי את הרשיון להקים בריגדה. אמנם הדבר היה קיים לפי השם בלבד, כי מספר האנשים היה זעום. אולם היה בו

* גנרל בולגרי נודע, אשר הצטרף, במלחמת העולם, אל צד הרוסים, ופקד על ארמיה בצבא הרוסי. — המערכת.

משום התחלה. באותו הזמן כבר היה סטפניק ברוסיה וסייע בהשפעתו להתרחבותה של הדרוז'ינה הראשונית, שלא היתה לפי שעה אלא התרחבות רשמית. באוקטובר אף ניתן רשיון ליצירת דיביזיה, אולם רשיון זה ניטל מיד.

המושבה שלנו שהתארגנה עוד במוקדם (מאז 11 במרץ 1915) בתור „הברית הצ'כית“ ספלה באהבה ובהתלהבות בהקמת הדרוז'ינה. מכל צד היתה נכונות-הקרבה רבה. הצ'כים שבקיוב ספלו בדאגה, לאחר הקרב של זבורוב, ככל מה שבידם, בפצועים ובחולים.

* *

באופן אישי ידעתי להעלים עין משוני הדעות הפוליטיות ובאתי במשא, ומתן עם בני ארצי השמרנים; אולם לא יכולתי שלא לראות, כי לרבים מהם חסרה תפיסה פוליטית, וכי לא גילו שום הבנה צבאית. ה„ברית“ היתה התאגדות רוסית (מורכבת מאזרחים רוסים) ונאמנה לממשלה, ולפיכך סיגלה אף היא לעצמה את ההשקפה הרשמית על תפקידה התעמולתי של הדרוז'ינה; מנהיגיה הסתפקו בצבא קטן גם מתוך חרדה, שמא תפסיד האומה במלחמה את אזרחיה בעתיד. רבים הסתפקו בסמליות צבאית (חנוכת דגלים וכו') והתנהגו, בדרך כלל, בצורה בלתי צבאית ביותר. רבים גם חשבו ומצאו הגדרות מופלאות ומזורות, מה ואיך צריך להיות החייל הצ'כי האמיתי, ועוד משחקי נערוֹת כאלה.

חלוקי דעות הופיעו בין הצ'כים שבפטרבורג ובקיוב, ואחרי כן — בקיוב גופא; כאן נוצרה „התאחדות צ'כוסלובקית“ מוזרה, אשר התקיפה את ה„ברית“ והלשינה על הכך — וביחוד עלי ועל ה„מערביות“ שלי, כביכול. הקובלנות וההלשנות, הכזבים והשקרים הופנו אל שלטונות הצבא ומשרדי המיניסטריונים; המהוגנים שבין אנשי-הצבא (הגנרל אלכסייב בעצמו) התיחסו לכך בשאט נפש, אולם אצל רבים, וגם במיניסטריון לעניני חוץ, מצאו הדברים אוזן קשבת.

* *

איהבהירות ששלטה אצל אנשינו בנוגע לזה מה עליהם בעצם לרצות, וכן החיכוכים הבלתי נעימים, דחו את הרוסים. למען האמת עלי לומר, כי לעתים קרובות תמה הייתי על מידת הסבלנות הרבה שגילו לגבי אנשינו. בינואר 1915 הגיש ד"ר וונדרק למיניסטריוני החוץ והצבא, בשם אנשי קיוב, הצעה להקים צבא צ'כי.

לא היתה כאן השאיפה לצבא גדול, — דיביזיה אחת לכל היותר; אולם על הצבא הזה היה ליטול חלק בכיבושה של סלובקיה, שצריכה היתה להוות חלק של המדינה הצ'כית בעתיד.

גילויי תמימות פוליטית אלה לא מצאו כמובן אוזן קשבת אצל הצבא והמיניסטריונים. משיך הכריז המיניסטר לעניני פנים (מקלקוב), במאי, בהודעה מפורשת, כי לבקשות מסוג זה לא יושם לב.

לתאור דמותה של ההצעה יצוין עוד, שנכללה בה גם ההודעה, כי קצינים אוסטרים, גם יהיו צ'כים, לא יתקבלו לצבא; ובעיות מיותרות כאלו ובדומה להן נידונו במושבתנו עוד רבות רבה: קצינים רבים שבאו לדרוז'ינה, ואחרי כן לבריגדה, נפגעו פגיעה מסרית מלא מובן המלה, ע"י „בעלי ההצעות“ מקרב האזרחים. מתוך שאיפה לצבא אידיאלי ממש, דמוקרטי וחדור רוח אחוה, הופיעו תכניות שנסתיימו בפלפולי סרק על תכונותיו וחייל האמיתי שלנו.

ורכבות פנימיים. אני מתעכב על תולדותיו של הלגיון הסרבי רק במידה שהדבר מבהיר את ההבדל ביחסה של רוסיה הרשמית לגבינו ולגבי הסרבים; אף על פי כן הריני משתמש בהזדמנות זו על מנת להעלות מתוך הכרת תודה את זכרם של קצינינו וחיילינו, שהקריבו את חייהם על מישורי דוברוג'ה למען החופש הכללי ולמען סרביה. בראשית שנת 1917 (באפריל) שוחררו אנשינו על ידי הפיקוד הסרבי מהלגיון וחזרו לקיוב, כדי להצטרף לצבא שלנו.

מספרים בדיחה על דבר הקיסר יוסף, כיצד הסביר לו מפקד של מבצר אחד במאה נימוקים מפני מה לא קידם את בואו ביריות-ברכה; הנימוק האחרון היה — חוסר אבק-שריפה. בדומה לזה היה מצבם של שלטונות-הצבא הרוסיים ביחסם כלפי. היו להם כל מיני הסברות, סיבות והשתמשויות, כפי שהגדרתי אותם על פי דבריהם הם, אולם הם לא אמרו לי את זה שחברר לי רק לאחר המהפכה הבולשביסטית: כי השלטונות הצבאיים והאזרחיים המנהלים החליטו באורח רשמי עוד ב-1915 שלא להקים את הצבא הצ'כי. דבר זה הוברר לי, כאמור, רק לאחר ההפיכה הבולשביסטית. ידיעה על כך מסר לי הנספח הצבאי הסרבי לונטקביץ.

*
*
*

הוברר לי מפני מה לא נתקיימו הבטחותיו של הצאר, ומפני מה לא התאים לתכניתנו התקנון להקמת הצבא, שניתן לבסוף. מוינה הגיעו אלי ידיעות מוסמכות, ששם ידעו על דחיותיהם והתנגדותם של השלטונות הרוסיים ושמחו על כך מאד. השנויים והמספר הרב של הרשויות הכבידו בהרבה על פעולתנו הצבאית. מיניסטרוני הצבא, המטה הכללי, וכן המיניסטריון לענייני חוץ ומועצת המיניסטרים — בפטרבורג; המפקדה הראשית במוהילב; שלטונות הגליל הקיובי — בקיוב; השפעה היתה גם למפקד העליון, וגם למפקדו ולמטאו של קרפוס-הצבא שאליו צורפו יחידותינו. היתה זו עלייה לרגל מתמדת מהכא להתם.

*
*
*

עזרה בשפע הציצו לי צירי מדינות הברית; כולם עזרו לנו וסעדו אותנו אצל השלטונות הרוסיים, כשצריכים היינו להשיג דברים פחותים יותר, וכן עמדו לימיננו הנספחים הצבאיים. שהיו מצויים כרגיל במוהילב.

יסודו והקמתו של „סניף“ המועצה הלאומית הפרינאית הקלו על הפעולה; שכן נתבטלו רשויות שונות בעלי אופי של „לנדסמנשפט“. תחילה קיימים היו ה„ברית“ ה„התאחדות“, ושתי ההסתדרויות טפלו בפעולה הצבאית; וליד ה„ברית“ קם אח"כ ה„ועד הלאומי“ מנאמני הממשלה הרוסית.

עם בואי לרוסיה הייתי, לפי סדרי הארגון שלנו, לראש הסניף. יתר סדר הוכנס בו, העבודה היתה לאחידה יותר, וע"י כך זכינו באימונם של הרוסים ושל באי-כוח מדינות ההסכמה. הרחבנו את סניף המועצה הלאומית וחלקנו את העבודה. עיקר פעולתנו וזיתה מוקדשת, כמובן, לצבא ולגידולו; קשרי המכתבים עם השבויים, עם יחידים ועם מחנות שלמים — היו עצומים. חברי „הסניף“, וכן קצינים וחיילים רבים, מוכרחים היו לבקר במחנות ולנהל את הגיוס. מיד הופיעו דאגות כספיות; הוגשמה תכנית „עתיקת-יומין“ — הוכרו על מלזה לאומי.

לביצוע הטכני של יסוד צבאנו נתמנה ע"י הממשלה הגנרל צ'רבינסקה, צ'כי לפי מוצאו. הוא היה מתווך מתאים בין הממשלה הרוסית לבין ה„ברית“. מיד עם פרוץ המלחמה צורף לגליל הצבאי של קייב, ושם נמסרה לו הנהלת העניינים הצבאיים הצ'כיים; אחר כך, משפרסם

המטה הכללי את סדרי הקמת הצבא בסתיו 1916, הופקד בידי דבר יסוד צבאנו. הוא היה איש צבא רוסי, וכבר בשל עובדה זו היו חיכוכים בינו לבין ה"ברית" ולבין ה"התאחדות", אולם הוא פעל במסירות למען הענין הצ'כי.

*
**

מעשה היה התפקיד — הקמתו של הצבא, או כפי שהיינו ברוסיה נוהגים לומר — של ה"קורפוס", מ"הדרוזינה" הבראשיתית שנהפכה לבריגדה ואחר כך לדיביזיה עם גרעין לדיביזיה שניה. בתכנית נקבעה הקמתו של קורפוס אחד, והכנתו — של שני, שכן שבויים מתנדבים היו במספר מספיק. אני המשכתי במקום בו הפסיק סטפניק.

*
**

ועוד להבהרה שלמה של ההבדל בין תכניתי לבין התכנית הרוסית וזו של ה"ברית": אני הייתי מעונין, שברוסיה יקום צבא עצמאי שלנו, שיעמוד לפקודתנו. לא היה הדבר מספיק, שהוא יהיה חלק מהצבא הרוסי; במקרה כזה אפשר היה לפצלו לחלקים-חלקים על פני החזית הארוכה מאד, והצבא לא היה מגיע לידי הבלטה בתור יחידה שלמה. וכן היינו מעונינים להגיע לצבא גדול ככל האפשר, צבא לוחם ממש, ובשום פנים לא להסתפק ב"צבא פוליטי". מעונינים היינו ברוח של צבאנו, — שיהא זה רוח שלנו; לא רוסי, אם כי רוסיפילי (אוהד לרוסים); אני למשל, לא יחסתי חשיבות רבה לכך, אם הפיקוד יהיה ברוסית או בצ'כית. העיקר היה — איזה מפקדים יהיו לו, כיצר ינצר רוח הצבא, לשם מה וכיצד יעבוד הצבא הצ'כי. חייב היה לדעת ברורות, על שום מה הוא נלחם, ומה הן המטרות הפוליטיות שעליו להשיג; הוא חייב היה להשבע לעמנו — בקיצור, הוא חייב היה להיות צבא שלנו, ושנית — הצבא צריך היה לעבור לצרפת.

*
**

משהגיע אלברט תומה לפטרבורג, חידש בשמה של הממשלה הצרפתית את הבקשה להעביר את צבאנו לצרפת; המטה הכללי אישר את הדבר בהחלטתו מיום 14 במאי 1917, ואף ביסס בצורה נאה את התכנית — זה היה כבר לאחר המהפכה והקרח נמס. הגעתי לידי הסכם עם המשלחת הצרפתית להעביר לצרפת לעת עתה 30 אלף שבויים, נבכללם אלפים אחדים של סלבים דרוזיים. ההסכם עם מר תומה הוא החוזה החתום הראשון של המועצה הלאומית שלנו עם מדינה.

חלק מהשבויים צריך היה לעבוד בבתי-החרושת בצרפת. הובטח לנו (ע"י המיניסטריון לעניני חוץ והמטה הכללי) להפנות ככל המוקדם את המשלוחים דרך ארכנגלסק. אף על פי כן נמשך הדבר — והמשלוח הראשון בוצע למעשה רק בנובמבר, ומספרו היה קטן בהרבה מאשר רצינו. למרות זה קוינו להגיע בקרוב לצרפת דרך סיביר. כל דאגותי היו מכוונות לכך, שלא להסתבך במערבולת הצבאית הרוסית, ולקיים את הצבא בשלימותו; במידה ידועה עלה הדבר בידי דוקא הודות להתפוררות הצבא הרוסי ולתמוטתה הכללית של רוסיה. בחורינינו ראו את התמוטה בעיניהם — והיה בה כדי להפחיד; מבחינה אדמיניסטרטיבית סייעה לנו התפוררות זו על ידי כך, שלעתים קרובות היינו מצטיידים על דעת עצמנו בציוד מהמחסני הרוסיים, אשר אם לא אנו — היו אחרים הגונבים את הכל. הרשיון להקמת הצבא שניתן ע"י הממשלה היה רק מסגרת-פקודה, אך בהגשמה — חשיבות הדבר היא בפרטים, ובעיקר — בקביעו סופית של גדול צבאנו. מובן, שמלכתחילה דרשתי קורפוס אחד, ואחרי כן שני — בהתא

לתנאים. והכרעה חשובה זו השגתי סוף סוף ב־9 באוקטובר מאת הגנרל דוכונוין, הראש
החדש של המטה אשר למפקדה העליונה של הצבא הפועל (במז'היליוב). הוא הכיר והעריך
את בחורינו, את פעולות הסיור והריגול שלהם ואת הקרב ליד זבורוב.
היה לנו, איפוא, קורפוס אחד, ולפי ההסכם — קורפוס עצמאי, וכן הוסכם במפורש עם
דוכונוין, שצבאנו מכוון רק נגד השונא החיצוני.

*
* *

רק במלה אחת יצויין בזה על דבר הקצינים הרוסיים בצבאנו. בקרב שבויינו נמצאו
רק קצינים נמוכים. לא היו לנו גנרלים ומנהלים בשביל מחלקות ואינסטנציות צבאיות שונות,
ולפיכך קבלנו קצינים רוסיים בתור מפקדים גבוהים. לא יכולנו להכניס לתפקידים אלה את
קצינינו הצעירים, מתוסרי ההכשרה והנסיון. וזה נבע בכל מקום מהמצב הנתון: הקצינים
הגבוהים ברוסיה היו — רוסיים, בצרפת — צרפתים, באיטליה — איטלקים, ברוסיה טרחו
עוד יותר להנהגה רוסית של צבאנו, הואיל והוא צריך היה להיות, לפי מחשבת השלטון, צבא
רוסי ולא צ'כי. מובן מאליו, שעל ידי כך צמחו בכל מקום קשיים. ובעיקר משום כך, שחלק
ניכר מהקצינים הרוסיים לא הבינו את שליחותם.

*
* *

הפיקוד בדרוז'ינה היה בלשון הרוסית; אולם כבר בדיביזיה השניה היה הפיקוד
בצ'כית. וגם בקורפוס הונהגה הלשון הצ'כית; מובן מאליו, שמבחינות רבות רק להלכה
בלבד, שכן לא היה לא זמן ולא כשרון במידה מספקת לא רק להעתיק מהר את הפיקוד הרוסי,
אלא גם לתת לו צורה בהתאם לצרכינו. כל זה היה תלוי בסדרים הצבאיים בכללם.

ובדרך כלל מן הראוי לתאר לעצמנו את קשיינו בארגון הצבא. לא עמדה כאן רק שאלה
של הפיקוד, או של מתן סימנים צבאיים, אלא גם שאלת ההנהלה הצבאית כולה.

זולת זאת היו חיילינו מתנדבים; הם באו מרצונם. ועובדה זו בלבד הקנתה להם
חופש מסויים. לעיני רוחנו רחף האידיאל של צבא דימוקרטי, ומובן שתפיסת האידיאל של
חופש, שויון ואחווה בתוך התוהו ובוהו הרוסי היתה לעתים קרובות אנרכית במקצת. וכאשר
לבסוף התחיל גם הבולשב'יזם, לאחר המהפכה הבולשביסטית, לחדור גם לתוך שורותינו —
היה זה תפקיד קשה לעבד שיטה של משמעת וציות, שהיא הכרחית לצבא בשדה. כאמור,
קבלנו את סדרי המשמעת הצרפתיים, מתוך שנויים זמניים כפי הנדרש.

בין המתנדבים היו, כמובן, חסידים של כל המפלגות והזרמים שלנו. וגם זה גרם
לתלונות מסוימות. החיילים, וביחוד הקצינים, לא ידעו להבחין תמיד בין פוליטיקה לאיסטר-
טגיה; אולם הניגודים לא היו חריפים כל כך כמו בבית, משום שהיינו בנכר, והרחק מהסביבה
ה"ביתית".

לא היה זה תפקיד קל בתנאים אלה לארגן את הצבא מבחינה צבאית צרופה ולהשיג
בתוכו יעילות צבאית. אני חוזר, החשיבות היתה לא רק בפיקוד, אם יהיה ברוסית או בצ'כית
— ועל כך התנהל משא ומתן ממושך — אלא גם במשמעותו של הפיקוד, בבעיות החודרות
למרחק ובשאלה, מהי האיסטרטגיה והטקטיקה ההולמות את אומתנו; על כל פנים, חשוב
היה להפוך את צבא המתנדבים לצבא בעל חריצות צבאית. לא יכולתי להתעלם מן העובדה,
שבארגונו והנהלתו של הצבא בכללו ושל מחלקותיו ומקצועותיו המיוחדים, על אף כל

הזהירות, היתה מידה מסויימת של דילטנטיות. אני עצמי, שאינני איש-צבא, זקוק הייתי להרבות מחשבה כדי למלא תפקידים מסויימים. על הפרק עמד לא רק דבר הרכבו של צבא, אלא הרכבו של צבא שיעמוד על גובה תפקידיו, מאחר שנועד לנו להתנגש בשונא המצויין מבחינה צבאית. היה זה טבעי, שאנשינו העמידו את עצמם לעומת סביבתם הרוסית; אולם אנו אנוסים היינו לחשוב על פרוסיה ועל הגרמנים, שבהם רצינו להלחם. בידיעה הצבאית המקצועית ובמשמעת יש ערובה להפחתת האבידות בקרב; גם האנושיות, ולא המיליטריזם בלבד, דורשת זקן משובח ואסכולה צבאית מעולה.

התנאים דרשו מאת היחידים עצמאות במחשבה ובפעולה; בדרך כלל עמד הלגיון יפה במבחן זה. בקטנות כבגדולות נתגלו יכולת והכושח להגבם ולפתרונות מהירים. לא היה טעם לגזור איסור על הדוגמאות הבולשביסטיות. ועל כן, למשל, קיימנו ועדים נבחרים, אך צמצמנו אותם, עוד בימי קרנסקי, בתפקידים משקיים, תרבותיים וכדומה. ההנהגה הדמוקרטית של צבא המתנדבים הייבה שיתוף מסויים של החיילים בהכרעת הענינים. מובן, שבעית הקצינים קשה היא בצבא דמוקרטי. מה הן הזכויות היתרות והתופשות, שהקצין רשאי ליהנות מהן? הנה, למשל, צפה מיד השאלה, אם כלכלת הקצינים תהיה נפרדת, ועוד בעיות דומות קטנות וגדולות. לא היה זה בגדר האפשרות לפתור אותן חיש, ללא נסיון, באופן כללי ורשמי. בתנאים הנתינים לא היתה אפשרית אחידות מוחלטת, ולפיכך נהגו בכל יחידה באופן עצמאי פחות או יותר.

ה"סוקול", על הכללים והאידיאלים שלו, שימש לנו מופת ודוגמה. אמנם הכרתי יידעתי יפה את ההבדל בין החייל והסוקול, אולם הרעיון הסוקולי היתה לו השפעה ניכרת וחיובית. עשינו שגיאות, אולם בדרך כלל הצליח הנסיון.

*
**

מטבע הדברים, שבתוך המספר הרב של מתנדבים לא כולם היו בעלי איכות וערך שוה. וכן מובן מאליו, שלא כולם התנדבו רק מתוך התלהבות אידיאלית פטריוטית. רובם של מחנות השבויים הרוסיים היו קשים מאד לאנשינו; קודם כל פעלו לרעה חוסר החופש והלחץ הביורוקרטי של מפקדי המחנות מחוסרי התרבות — ולפיכך ראו האנשים בלגיונות את שחרורם. זה נוגע על כל פנים לזמן המאוחר יותר, זה שלאחר המהפכה, לשנת 1917, וביחוד — לשנת 1918. הלגיונות המציאו להם בטחון אישי גדול יותר ואספקה טובה יותר ומה גם במקרה מחלה; ההצטרפות ללגיונות הגנה עליהם גם בפני אוסטריה, — שכן, אילו היו חוזרים הביתה היו נלקחים לצבא האוסטרי ומצבם בו היה קשה יותר. ודבר זה היה עולה גם ביותר חיי אדם. דוקא בנקודה זו היה בשבילים צבאנו להצלה.

בחורינו עצמם השגיתו יפה על ההשתמטות בצורזותיה השונות; לפני קרב זבורוב הסתלק כמאה אנשים מ"הדרוזינה הותיקה" — אלה היו אנשים שנולדו וזונכו ברוסיה. אולם רובם הגדול של חיילינו היו אנשים טובים ונאמנים ומילאו בהצלחה ובכבוד את תפקידם הקשה קניתי לי נסיון רב והיו לי הזדמנויות רבות להסתכל בחיילינו, ועל ידי זה — באדם הציני, איני יודע מספרם של השבויים הציניים והסלובקיים ברוסיה, ולפיכך אין בידי לקבוע את היחס המספרי המדוייק בין הלגיונרים והשבויים; נראה לי, שמספרם של אלה שלא אלינו היה די ניכר. קביעת הדבר בדיוק היתה משמשת קנה-מידה יפה לבחינת ההתנהגות הכללית והתקיפות הפוליטית של אנשינו.

יחסי לחיילים היה טוב, יחס של ידיד, חבר, אם כי פסקי-הדין שלי היו חמורים — ודפי הצורך — גם חמורים מאד. הישר הוא, לדעתי, סגולה מעולה ביותר ביחסו של כל מפקד גבוה או נמוך לחייל; מלבד יושר, הכרחיים גם — עקביות וצדק. הצבא מתבסס בלי שום ספק על כוח האבטוריטה. הקצינים והמפקדים, ביחוד במלחמות, הם בבחינת מנהיגים בחיים הפוליטיים. ברם, אין המנהיג הצבאי חייב להיות דאמגוג. דבר זה מתנקם מיד, גם בו בעצמו, שכן בסכנת המלחמה נעשים האנשים ריאליסטים ושופטים את הממונים עליהם ללא רחמים. דימוקרטיה שאינה מובנת כראוי מביאה את הקצינים לידי חנופה דאמגוגית ורמיה. החייל עולה בישרו על האיש הציבילי; ביחסו ההדדי בין חייל לחייל, בין נמוך הדרגה לגבוה בדרגה ולהיפך, אין הוא מכיר באותה הפורמליות, באותה הנמוסיות החיצונית, שאנו פוגשים בהן בחיינו האזרחיים. מתהווה מין לקוניזם, הנובע מן הדייקנות, הודאות והתכליתיות של כל המנגנון הצבאי כולו; השויות, הגדול באופן יחסי, והעובדה שאין החייל חייב לדאוג ללחמו, להלבשתו ולשיכונו, שבשבילו אינה קיימת שום התחרות כלכלית ושום דאגות פרנסה, יוצרים אצלו מידה ידועה של כנות וגלוי-לב.

החייל חי תמיד בחברת חבריו, בציבור, ועל ידי כך בכל משלח-ידו הוא נעשה יותר אובייקטיבי ופחות סובייקטיבי. משלח-ידו לפי מהותו אינו ספקני. החייל תמים יותר, ילד הוא ויש לו גם חולשות של ילד; יש הרבה מעשים של קנאה, שמקורם הוא בזה, שהצבא הוא סולם שלבים של אותות-כבוד וחובות; גבור בפני אויב יכול להיות בתוך גודו ילדותי וקטנוני.

בלגינות שלנו עבר כמעט כל אחד את כור האש של הבקורת והקנאה. הופיעו גם מקרים של מתיחות וחכוכים, פעמים גדולים ופעמים קטנים, בין חברי הדרווינה הוותיקה ואנשי הלגינות המאוחרים. מתחו בקורת רבה על החדשים יוצאי הלגיון הסרבי, זכרו חטאים גדולים וקטנים שחטאו בהם ביחוד הקצינים בצבא האוסטרי, בני המחנות השונים ברוסיה קנאו זה בזה וכו'.

מובן מאליו, שבכל אלה מוכרחים אנו להביא בחשבון את התנאים הבלתי נורמליים לחלוטין ברוסיה, שבהם נוצר הצבא. החייל שלנו הוא לוחם טוב, ואמיץ-לב עד כדי גבורה הנועזה ביותר; אך הוא חייב לדעת, לשם מה הוא נלחם; התגברנו על אותה נכונות-הקרבה הבאה מתוך משמעת עיוורת, לפי שנדרשה וטופחה בצבא האוסטרי. תחית הרוח ההוסיטי לא היתה סיסמה נבובה בלבד, אלא הרגשה מציאותית והחלטה; ולפיכך גם לא היה כינוי הרגיי מנטים שלנו בשמותיהם של הוס, ז'יויקה וכו', לאחר זכורוב, משום קישוט היסטורי בלבד. אם האידיאה ההוסיטית לא נתגשמה בעקביות בכל השטח של עניני צבא והנהלה, יש להסביר את הדבר ע"י אי-היכולת להתגבר בחפזון על התנאים הצבאיים הנתונים (המסורת האוסטרית הרוסית) ולהגשים את האידיאה העצמית מתוך ההתחשבות ההכרחית בדרישות הזמן. הופעת הראשונה בשווייץ נגד אוסטריה, ביום הוס, היתה תוצאה אורגנית של ההיסטוריה שלנו. תחית מסורתם הצבאית של ההוסיטים והתבוריטים היתה אורגנית ולאומית במיטב מובנה של המלה.

החייל שלנו זריו בפעולה; הוא מהיר להתבונן, מתמצא חיש; אולם בקושי הוא נושא כבשלון. אבל הוא יודע להחליץ מתוך מצב מסוכן. כבר הזכרתי, כיצד גילו חיילינו בקרב זכורוב לא רק גבורה אישית, אלא גם כשרון טקטי ניכר.

אף הסלובק הוא חייל טוב; רגיל הוא יותר לציית מאשר לפקד ולנהוג.

אני יודע יפה, שצבא טוב אינו מובטח אך ורק על ידי אומץ לבם וחריצותם של החיילים
כיחידים; את החריצות יש לקיים על ידי משמעת כללית; העיקר אינו רק חוסר-הפחד באש
הקרב, אלא גם ההתמדה בשרות-השדה המייגע והמעייף. ולא על המשמעת לבדה יתיה החייל,
אלא גם על הלחם — אספקה טובה היא בתנאי זמננו גורם יסודי להצלחה. אותו החייל עצמו,
אותו הרגימנט ואותו הצבא יכולים היום להיות אמיצי-לב, ומחר להתפס לפניקה- צבא מחייב
ארגון נכון, הנהלה וכן מנהיגות קבועה, ואילו עוזרוהו של היחיד הוא רק אחד הגורמים
מאלה שיש בהם משום ערובה לנצחון. ולפיכך נודעת חשיבות כה מרובה לבעיית הקצינים
וסגני הקצינים בצבא הדמוקרטי.

אין אני מאמין, בשמעי כי מעמדה של אמה נהרס על ידי תבוסה
במערכה אחת. מתחיל אני להתחקות על הסבות הכלליות, שהביאו לידי תבוסה
באותה המערכה.

מונטסקיה

המלחמה לא לתחום האמנות והמדע היא שיבת, אלא לתחום הדי
החברה.

קלאווביץ

אכן, זוהי מלחמת עם, וכדי לנצח בה תיב העם לדעת עליה הרבה
בכל האפשר.

אלמר דייוויס,

מנהל לשכת ההסברה המלחמתית בארצות הברית

במבחן

גנרל פפול, יזעץ פרוסי ברוסיה ב-1812, לא השכיל לחזות מראש —
כאשר חזו שרנהורסט וקלאווביץ — באיזו סמואיות יעמדו התילים הרוסיים
באכזבות והמעוקה של נסיגה מתמדת. אין לה תילי באירופה, פרט לבריסים,
שאפשר לרמותם לרוסים בתכונתם זו.

מתוך „המלחמה ברוסיה“, בחוברת יולי 1942
של הרבעון „עניני חוץ-לארץ“ האמריקאי.

שים את צבאך בסכנת-מות — ויחיה; הטילהו לתוך מיצרי-יאוש
ויצא למבטחים. כי הצבא אשר הלך בנתיב האסונות הוא המסגל להכות מכה
נצחת.

מתוך „חכמת המלחמה“ לסון-טצ'ווי, סין, 500 לפסה"נ.

הצבא הפרטי

בשנת 1921. כאשר נטל ריזה-האן לראשונה, כתור מיניסטר המלחמה, את השלטון בידיו, ראה לפניו כעיקר לקומם את החוק והסדר במדינה, וכן לרכו את הכוח האמיתי בידי הממשלה המרכזית. ולפיכך היה מתפקידו הראשון של ריזה-שאדן (כפי שנקרא מאז עלותו על כסא-המלוכה ב-1926) ליצור צבא חזק, שנרעינו כבר היה קיים כבריגדה הקוזקית-הפרסית, אשר אורגנה על ידו מחדש, ואליה צורף גם החיל, מיסודם של הבריטים, של 'קלעידרום-פרס'. בדרך זה עלה בידי ריזה שאדן ליצור כוח החזק למדי כדי לעמוד בפני השבטים הפרועים, שגם התעמולה האנטי-אימפריאליסטית הסיתה אותם. במשך שנות 1921-1922 עסוק היה בדרכי המרידות במנדכן ובצפון בכלל***; ומאז הופנתה תשומת-לבו לבעיה הכאובה של שבטי הבחמייארים והלורים, בהרי הדרום ודרום-המערב****. מרידתו של השייך בועל ממוחמרה***** בשנת 1924, אשר, בהסתמכו יותר מדי על קשריו עם הבריטים, ראה להתקומם נגד המדיניות הריכוזית של הממשלה, נרמה לזמן מה להטית מאמציו של השלטון לנקודה אחרת. המורד נחל מפלה, נאסר והובל לטהרן, בה מת לפני שנים מועטות. ההשקטה של השבטים הושלמה להלכה ב-1925, ע"י שמוש בכוח בצרוף שימת-לב לקובלנות נכונות (כגון סילוק פקידים מושחתים) ומדיניות של התישבות. זו האחרונה בוצעה על ידי סלילת דרכים וכנין כפרים במחוזות של הבחמייארים, בחורמבד (הלורים) ובקורדיסטן. זבני השבטים הנודדים התישבו שם אם בדרך שידול או ע"י כפייה. מדיניות זו זכתה להצלחת-מה, אם כי התפרצויות ארעו מזמן לזמן - ועוד בשנת 1937 - ומקרים של שוד אינם נדירים בחלקי הארץ המרוחקים יותר.

המכשיר העיקרי, שבו השתמש ריזה-שאדן להשגת שנוי זה במצב המדינה, היה - הצבא. כוחו של הצבא בימי שלום מניע לארבעים אלף איש בקירוב, והוא מורכב מתשע דיוויזיות וחמש בריגדות נפרדות, ובימי מלחמה גדול החיל במספרו פי שלושה או ארבעה****. חילות המצב העיקריים הם בטהרן ואחנאו (כאיוור הנפט של

* היתה קיימת מראשית המאה הזאת והוקמה לראשונה בצפון פרס, בהדרכת קצינים רוסיים.
 ** אורגן בימי מלחמת העולם הקודמת בשטח הכבוש הבריטי בדרום, וביחוד בשירו וסביבתה.
 *** מחוזות מוצאו הוא - שהם גם סביבתה הקרובה של טהרן הבירה. - המער'.
 **** היו, לעתים, עצמאיים למעשה כלפי השאחים שבטהרן, והשתתפו במרידות רבות, ואף במהפכה מוצלחת לפני מלחמת העולם הראשונה. - המער'.
 ***** מעין גטיכות ערבית, בסמוך לעירק ולמפרץ הפרסי, היתה עומדת ביחסים של קשר מיוחד (בלתי מסויימים אמנם) עם בריטניה. - המער'.
 ***** באופן רשמי מעריכים את עצמת הצבא הפעיל 3200 קצינים וב-116,800 חיילים, לערך. כן מוסרות הידיעות הרשמיות על קיום של בריגדה ממוכנת בלתי-חלופיה, מורכבת מגדודים אנטי-מסויימים,

דרום-מערב פרס). חשיבותם האימפוטנטית של רוכסי-ההרים בפרס, כגורם להגנת הביאה לידי התמחות הצבא במלחמת-ההרים, וארטיילרית-ההרים מהווה חלק ניכר מזיונם. לא פחות מן הגורם הנ"ל השפיע כאן, אולי, הצורך בפעולות נגד שבטי ההרים ברשות הצבא הפרסי, נוסף לכלי-נשק מודרניים אחרים, נמצאים 100 טנקים מתוצרת "שקודה" (צ'כיים, מסונים שנתישנו במקצת). חיל האוויר הקטן (הנספח לצבא) מונה 4 להקות וברשותו כ-200 אוירונים, ובחלקם הניכר - מסונים שהפסידו כבר מערכם הצבאי; אוירונים אלה הם, בעיקר, או מייצור בריטי, או שהורכבו בפרס לפי מודלים בריטיים, אף כי אחדים הוזמנו בזמן האחרון מאמריקה. מצויים בארץ שלושה בתי-ספר לתעופה בטהרן, באחואז ובמשהד. אף כי מדריכים פרסיים אחדים של הצבא קבלו את אימונם בצרפת ובמקומות אחרים, נתונה עדיין ההדרכה ברובה בידי זרים - וניכרת השפעה גרמנית; ברם, לשום אומה אין כאן זכות בכורה, ואין זה מתקבל על הדעת שיכול היה להיות לדבר ערך פוליטי רב, כל עוד היו הזרים נשולים סמכויות מסונים אחרים. אמנם ספק הוא, עד כמה היה מסוגל צבא כה קטן לקיים התנודות ממושכת לפולש תקיף. אבל אילו החליט להלחם מלחמה של ממש - היה אוספת המיוחד של הארץ מכביד לא מעט על תפקידו של התקיף.

הצבא הסדיר נשען על שיטה מקיפה של ניוס-חובב כל פרסי, בהגיעו לניל 21. חייב בשנתיים של אימון-חובה צבאי; תלמידי אוניברסיטאות ובתי-ספר תיכוניים (הנהנים מזכות דחיית מועד ניוסם עד נמר השתלמותם) וכאים להכנס לביים לאימון קצינים, לאחר 12 החדשים הראשונים של שרותם. כן נעשות הנחות מסוימות לאלה הנושאים באחריות לפרנסת משפחות. הניוס מבוצע ע"י ועדות המוקמות מדי שנה במרכזים השונים. המנוסים נקראים שוב, ולעתים קרובות, לשרות של "קורס תורה", הנמשך חודש ימים. אם כי בתחלה הצליחו רבים להתחמק דרך חורי הרשת הזאת, באו, לאחר זמן, שיפורים ותיקנו את הפרצות (חוק מתוקן הוחק ב-1938). וכעת אין זה עוד בנדר האפשרות לשום איש עובד בניל השרות הצבאי למצוא עבודה, כל עוד אין בידו תעודת מלוי חובה או תעודת שחרור ממנה. התקופה הממושכת של אימונים עשויה לגרום הפרעות לשוליות במלאכות שונות. ברם, בדרך כלל, אין השרות בצבא למורת רוח לעם, ושיפור מצבם הגופני של רוב המנוסים - בו בלבד יש כבר כדי להצדיק את השיטה הזאת. השרות הכללי פעל הרבה לסילוק יחס הזלזול שהיה נפוץ כלפי החייל.

מספר מועט של מנוסים (לרוב - ערבים מתושבי התוף) נלקחים לצי. כוח ימי קטן זה מכיל שתי סירות תותחים (בנות 950 טון, מזוינות בשלושה תותחים בני ארבעה אינש) * ו-4 "סלופים", (בני 350 טון, מצוידים כל אחד בשני תותחים בני 2 אינש ו-2 תותחים אנטי-מטוסיים), שכולם נבנו בשנת 1932 באיטליה; מהירוחם 15 קשרים לשעה, והם מספיקים כנראה לשמור על המפרץ הפרסי משודרים וממבריחים

סנקיים ושל חיל-רגלים ממונע, וכן על 5 רגימנטים בחיל-האוויר, המונים כ-280 מטוס, אשר החדשים שבהם הם בריטיים ברובם. - המער.

* טובעו ב-27 באוגוסט 1941, - ברם עכשיו מטפלים בחקונן, - המער.

(תפקיד שבוצע לפני על ידי הצי הבריטי). מקום ענינתו של הצי הפרסי הוא כעת כורמשהר (לפנים מוחמרה), ולפיכך עליו לעבור דרך המים הטיריטוריאליים של עירק, כדי להגיע למפרץ*. אולם דבר זה יבוא על תקונו עם השלמת הנמל החדש בכנדר-שאפור. אנית-הטיול "הומיי", אשר ניתנה במתנה לפני שנים רבות ע"י הממשלה הבריטית לשייך של מוחמרה, משמשת עתה כאנית-אימון. אחדים מהקצינים והספנים הראשונים אומנו באיטליה, באקדמיה הימית בליבורנו, אולם אין שום סימן לכך, שנסיון זה הגדיל את אהדתם לאיטלקים.

ענף רביעי לכוחותיה המזוינים של פרס הוא - ה"אמניה", או משמרות-הבטחון (מעין ג'נדרמריה), שתפקידם לקיים את החוק והסדר במחוזות המרוחקים**. מדיהם התכולים-בהירים מזכירים את הדוגמה הצרפתית, בניגוד למדי החאקי, סגנון גרמני, של הצבא הפרסי הסדיר. הואיל והם קבועים על פי רוב בפלנות מבודדות, בנות חצי-תריסר אנשים לערך, הרי שהמשמעת לקויה בהם בהשוואה לזו של החיילים הסדירים, ולעתים קרובות נוהגים בהם זלזול; אף על פי כן בעבר נשאו לא רע בעול העמידה בפני התמרדויות השבטים. הפיקוד על הכוחות המזוינים מחולק חלוקת-משנה לפי המחוזות. החיילות ומשמרות ה"אמניה" שבכל מחוז כפופים למרותו של קצין אחד, שהוא, כרגיל, בדרגת נג'ל.

מתוך הספר «Modern Iran», מאת ל. ס. אלול-סטון

ר ש י מ ו ת כ ל כ ל י ו ת

תובלה, כלכלה והגנה בתורכיה

שיפור התחבורה תפס, כמובן מאליו, מקום ניכר במהפכה התעשייתית של תורכיה. רחבת-ידיים היא הארץ, אך הנסיעה בה קשה היא, מחמת תכונותיה הטבעיות ודלילות האוכלוסין. בעלות ויזמה ממשלתיות במפעלי-התחבורה סייעו לפתרון בעית התובלה; וגם את השיפורים הנוספים מבססים על יסודות אלה.

לקוי מאד היה שירות הרכבות בתורכיה לפני בוא הריפובליקה. מאדירנה (אדריאנופול) לקושטא, ומשם דרומה - לצומת של אַסקישהיר, וכן דרך קוֹנְהָה לעֶבְדָה ולתלב, ולאורך הנבול הנוכחי של סוריה, במרחק של 600 מילין בערך - השתרעה כברת-דרך בלתי-מושלמת של קו מסה'יב ברלין-כנרד. וכן היה קו מאסקישהיר מזרחה, לתוך מישור-הרמה האנטולי, אשר נמשך עד לאנקָוֶה, שהיתה בימים ההם עירת-שוק קטנה; וכן היו כמה קוים שעברו על פני שולְיָה המערביים של הארץ, כחברם את מסה'יב קושטא-עדנה עם איזמיר (סמירנה). זו היתה כל התחבורה של המדינה - אם לא להביא במנין כמה קוים מקומיים שסללו הרוסים במזרח הארץ למטרות צבאיות.

* כן מצויים כלי שיט קטנים אחדים בים הכספי.

** מאורגנים ב-7 רגימנטים בלתי-תלויים, וב-15 בטליונים מעורבים - השומרים על הבטחון בפנים המדינה ובגבולותיה כאחד. - המער.